

Nr 43.

Af herrar **Wallenberg** och **Hedenlund**, om *avvägbringande af utredning och förslag i fråga om förändringar i riksbankens organisation och förvaltning.*

Frågan om ändrad organisation af riksbanken har under 1800-talet vid åtskilliga tillfällen varit föremål för behandling. De framställda förslagen hafva hufvudsakligen afsett dels att åt regeringen bereda större inflytande på lagstiftningen för riksbanken samt plats i förvaltningen och kontroll öfver densamma och dels att genom enskilda delägares inrymmande gifva banken karaktären af ett enskildt, ehuru under statsmakternas stränga uppsikt stående bankinstitut.

Af särskildt intresse äro de ståndpunkter, som intagits af 1881 och 1889 års bankkommittéer.

1881 års bankkommitté fann den mest vägande anmärkningen mot riksbankens organisation och förvaltning vara den, som afsåge »det olämpliga och oegentliga i riksbankens undantagsställning såsom tillhörande och uteslutande styrd af Riksdagen». Kommittén upptog äfven det flera gånger framställda förslaget att i riksbanken inrymma enskilda delägare. Man skulle gifva riksbanken ökad styrka genom att medelst enskilda delägares inrymmande bilda ett slags bolag, som, i likhet med andra bolag, skulle äga och förvalta sin egendom på det kontraktsevenliga af-talets grund, och riksbankens privaträttsliga ställning skulle, genom att dess verksamhet byggdes på de för ett dylikt bolag från tid till annan gifna oktrojer, blifva starkare framhållen och bevarad än som kunde ske därigenom, att grunderna för dess rörelse och förvaltning bestämdes

i allmän civillag. Kommittén föreslog, att en tredjedel af riksbankens grundfond skulle tillskjutas af enskilda delägare, hvilka jämväl skulle genom delegerade i den högsta myndigheten öfver banken, bankstämman deltaga i valet af fullmäktige och i utfärdande af reglemente för banken.

I likhet med 1881 års kommitté fann 1889 års bankkommitté det innebära vissa vådor, att riksbanken vore uteslutande beroende af Riksdagen. Ett upptagande i riksbanken af enskilda delägare kunde visserligen innebära beaktansvärda fördelar. Betydelsen af detta delägarskap af enskilda borde dock ej skattas allt för högt, då deras inflytande på bankens rörelse och förvaltning ej kunde blifva af afgörande betydelse; och då förslaget om enskilda delägars inrymmande i riksbanken icke kunde påräkna tillräckliga sympatier, ville icke kommittén föreslå någon förändring i riksbankens karaktär att uteslutande vara en statsbank. Den åsyftade tryggheten ansåg kommittén böra sökas på en annan väg, nämligen genom att med bibehållande af riksbankens karaktär af statsbank, åt Konungen inrymma rätt att utse en tredjedel af fullmäktiges antal, som därvid borde ökas till nio, äfvensom att i lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, inrymma de väsentliga bestämmelserna angående riksbankens rörelse och förvaltning.

Genom 1897 års lag, som ställde de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt på afskrifning, blefvo omsider de viktigaste bestämmelserna rörande riksbankens organisation och verksamhet ordnade genom allmän lag, hvarjämte Konungen medgafs rätt att utse en ledamot i bankens styrelse. I öfrigt förblef dock banken, såsom förut, under Riksdagens vård och förvaltning. Riksbankens reglemente fastställes sålunda fortfarande, som bekant, af Riksdagen, bankoutskottet är fullmäktiges närmaste öfverordnade, och genom sina elektor utser Riksdagen 6 af banken 7 fullmäktige.

Den förändrade ställning, riksbanken numera intager i vårt ekonomiska lif, har låtit spörsmålet om bankens organisation framstå såsom mera betydelsefullt och brännande än tillföre. På senaste tiden har frågan blifvit föremål för en liflig pressdiskussion, hvilken, genom de uttalanden, som därunder från sakkunnigt håll gjorts, ådragit sig berättigad uppmärksamhet.

I ett inlägg i denna diskussion har från riksbanksstyrelsens sida erinrats, bl. a., att det visserligen vore af stor betydelse, att grunderna för riksbankens sedelutgifning och de förnämsta reglerna för bankens utlåning och öfriga rörelse sedan år 1897 fastställas i allmän lag, men

att hufvudvikten dock låge därpå, att bankens förvaltning komme i lämpliga händer och att bankens styrelse, ostörd af för banken och dess egentliga uppgift främmande intressen, finge omhänderhafva sitt värf.

Från andra håll har med styrka framhållits, att hvad som tariffvas är en sådan förändring af riksbankens organisation, att den icke längre behåller sin egenskap af statsbank.

Den omständigheten, att riksbanken och dess nuvarande organisation, tid efter annan bringas under diskussion och kritiseras, låter i och för sig en ingående undersökning rörande kritikens berättigande framstå såsom nödvändig. När man vidare uppmärksammar, att, förutom i Sverige, den sedelutgifvande centralbanken numera är statsegendom i intet annat land med undantag af Ryssland, Finland, Bulgarien och Uruguay, måste man ledas till den slutsatsen, att tungt vägande skäl föranledt de sedelutgifvande centralinstitutens placering på neutral grund. Den tanken ligger nära, att dessa skäl äga bärkraft äfven i fråga om den svenska riksbanken; i hvarje fall lär angifna faktum jämväl tala för verkställandet af en undersökning, huruvida riksbankens konstruktion är den rätta. Sedan riksbanken genom 1897 års lag blifvit allena sedelutgifvande och således dess sedlar, som enligt § 72 Regeringsformen äro lagliga betalningsmedel i riket, utgöra landets enda rörelsemedel, är det af så mycket större vikt, att starka garantier skapas mot en minskning af dessa sedlars pålydande värde, när och om landet en gång blir utsatt för inre eller yttre olyckor. Äfven om man bortser från det olämpliga i att riksbanken styres och ledes af en lagstiftande församling och därigenom kan indragas i politiska strider, kan man dock icke undgå att taga hänsyn till den långt större fara, som, i händelse landet invecklas i ett krig, uppstår till följd däraf, att landets enda sedelutgifvande bank är statsegendom. Dess kredit sammanhänger nämligen på det allra närmaste med landets egen, och den torde därför vid krigstillfälle ej längre kunna fullgöra sina åligganden som centralbank. Men med det djupgående inflytande riksbanken numera utöfvar på landets hela affärslif, skulle en sådan katastrof komma att i hög grad skärpa de svårigheter, som åtfölja ett krig.

Om arten af den reform, hvarigenom en tidsenlig och betryggande riksbanksorganisation kunde skapas, äro, såsom nämnt, meningarna delade. I alla händelser bör emellertid en reform kunna ske på sådant sätt, att staten, såsom fallet är i de flesta länder, bibehåller såväl inflytande öfver riksbanken som ock vidtgående ekonomiska fördelar af densamma.

Vi tillåta oss af anförda skäl hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta med största möjliga skyndsamhet utreda, huruvida förändringar i fråga om riksbankens organisation och förvaltning äro af behovet påkallade, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 26 januari 1912.

K. Wallenberg.

Ax. Hedenlund.
